

מוקצה שיעור יא – בענין מיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא

אריה ליבוביץ

- I. The Rule. שו"ע או"ח סימן שי סעיף ג' וסעיף ז'. Even though the cause of the מוקצה no longer exists, it remains מוקצה.
- II. The Qualifications.
 - A. Entire השמשות בין. Does the item have to be מוקצה for the entire השמשות בין?
 1. Sounds from הוא ד"ה והוא that it must be מוקצה for entire ביה"ש. This is also ruling of ש"ת הרב סימן שי סעיף ז' משנה ברורה סימן שט ס"ק יט.
 2. שולחן ערוך הרב סימן שי סעיף ז' – tries to prove that even if just for part of ביה"ש it would suffice. מוקצה for part of the time would ruin it. See שו"ת מנחת שלמה ס"י ענף א' אות ד' who rejects the proof.
 - B. Caused by People. We only say מיגו דאתקצאי when the מוקצה was caused by people. See שולחן ערוך סימן שיח סעיף ב' ומשנה ברורה שם ס"ק ח'.
 1. משנ"ב סימן שי ס"ק יט גמרו בידי אדם וגמרו בידי שמים. If the person caused the מוקצה and it was מוקצה for the entire השמשות בין, but he knows with certainty that it will become usable again on שבת, it is not considered יומא לכולי יומא. See ספר משנה ספר משנה who strongly questions this.
 - a. See מנחת שלמה שם who answers.
 2. Is it at least considered מוקצה for the period of השמשות בין?
 - a. שולחן ערוך הרב סימן שכה סעיף ו' פרי מגדים משבצות זהב סוף ס"ק כה חזון איש – not מוקצה at all.
 - b. מג"א שכה י' – is מוקצה during השמשות בין. He believes מג"א שכה י' agrees.
 - i. ספר הלכות מוקצה פרק 6 הערה 7 – big difference between מוקצה and מוקצה during השמשות בין where it would certainly be אסור.
- III. פרי משה סימן מא. מוקצה מחמת יום שעבר.
- A. מוקצה מחמת מצוה except for יום שעבר מחמת יום תוס' ביצה דף ד
- IV. ארץ הצבי סימן ז'. אין מוקצה לחצי שבת.
- V. מנחת אשר סימן מח. מוקצה בגברא או בחפצא.

1 - שו"ע או"ח סימן שי סעיף ג'

בין באסור אבילה בין באסור טלטול כל דבר שהיה ראוי בין השמשות אם ארע בו דבר שנתקלקל בו ביום וחזק ונתקן בו ביום חזר להתרו אבל דבר שהקצה בין השמשות אסור כל היום.

2 - שולחן ערוך סימן שי סעיף ז'

מטה שיש עליה מעות או אפילו אין עליה עתה והיו עליה בין השמשות אסור לטלטלה דמגו דאתקסאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא והוא הדין לכל דבר התר שמנח עליו אסור...

3 - רש"י שבת דף מד: ד"ה והוא

שלא היו עליה כל ביהש"מ אבל היו עליה כל ביהש"מ איתקצאי לכולי יומא

4 - משנ"ב סימן שט ס"ק יט

בכניסת השבת. הינו כל זמן בין השמשות

5 - שולחן ערוך הרב סימן שי סעיף ז

וכל זה בדבר שהיה מוקצה כל בין השמשות אבל דבר שהיה ראוי בבין השמשות אפילו במקצתו לבד ואח"כ נתקלקל בענין שנאסר באכילה או בטלטול בין שנתקלקל מאליו בין שנדחה בידי אדם ואח"כ חזר וניתקן חזר להתירו ואין אומרים מתוך שהוקצה ונאסר כבר במקצת השבת הוקצה לשארית השבת כולה שאין אומרים כן אלא כשהוקצה בתחלת כניסת השבת שהוא בין השמשות שאז הוקצה ליום שלם אבל כשלא הוקצה עד אח"כ שאין כאן יום שלם לא הוקצה לשארית היום שאין מוקצה לחצי שבת בין באיסור אכילה בין באיסור טלטול.

6 - תהלה לדוד סימן שי סעיף ג'

בסימן רעג ס"ק יז כתבתי דהא"א נסתפק באתקצאי מקצת ביהש"מ אי איתקצאי לכולא יומא וכו' והרב ז"ל דעתו בכאן ס"ז דבדבר שהיה ראוי במקצת ביה"ש לא אתקצאי לכולי יומא וכו' לא לחלוק באתי אבל הדבר צ"ע. עיין ביצה דף ל: באומר איני בודל מהם כל ביהש"מ פרש"י ז"ל "כל שעות אורך ביהש"מ" ע"כ. ובסימן תרלח ס"ב כתב הרמ"א ז"ל "וצריך לעשות התנאי קודם ביהש"מ" ע"כ. וע"ש בד"מ שכתב בשם מהר"ל ז"ל שצריך לעמוד ביהש"מ ולהתנות, וחלק עליה כי צריך לעשות כן קודם ביהש"מ "כי מאחר שנכנס ספק ביהש"מ תו לא מהני תנאי" ע"כ, והרי מבואר להדיא דבעי כל ביהש"מ אבל אי אתקצאי למקצת ביהש"מ אתקצאי לכולא יומא ולכן דבר זה לענ"ד צ"ע"ג.

7 - שולחן ערוך סימן תרלח סעיף ב'

וכן אכלים ומשקים שתולין בסוכה כדי לנאותה אסור להסתפק מהם כל שמונה אפילו נפלו (וביום טוב ושבת אסור לטלטלם דמקצים הם) ואם התנה עליהם בשעה שתלאם ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות (של שמונה ימים) הרי זה מסתפק מהם בכל עת שירצה שהרי לא הקצה אותם ולא חלה עליהם קדשת הסוכה ולא נחשבו כמותה...

8 - משנה ברורה סימן תרלח ס"ק יז

כל בין השמשות. די תחלת בין השמשות ויש סוף בין השמשות ובעיני שלא יבדל מהן כל זמן בין השמשות.

9 - שו"ת מנחת שלמה חלק א' סימן י' ענף א' אות ד

אבל כל זה דוקא אם המקרר היה נח בכל הזמן של בין השמשות משא"כ אם במקצת ביה"ש עבד המנוע נראה שמותר כמבואר בפמ"ג סימן רעט א"א ס"ק יד שמהגמרא שבת מג. מוכח שדוקא אם היה מוקצה כל ביה"ש הוא שאסור ולא כשהוקצה רק למקצת ביה"ש ומפורש יותר בשו"ע הרב ... ומסתבר שהוא הדין גם להיפך שאם בתחילת ביה"ש היה אסור ובאמצע ביה"ש הותר שאין אומרים מגו דאיתקצאי משום תחילת ביה"ש בלחוד

ומה שאמרו בגמרא ביצה ל: באומר איני בודל מהם כל ביה"ש ומבואר במג"א ובמחצית השקל סימן תרלח ס"ק ו' דבאמצע ביה"ש לא מהני תנאי משום ספיקא דדילמא כבר לילה עיי"ש. אפשר שמוקצה מחמת מצוה חמור יותר כיון שגם באמצע היום נעשה מוקצה לכל היום ואין אומרים שאין מוקצה לחצי שבת.

10 - שולחן ערוך סימן שיח סעיף ב'

השוחרט בשבת לחולה בין שחלה מאתמול בין שחלה היום מותר הבריא לאכול ממנו

11 - משנ"ב ס"ק ח'

ולא אמרין דהבהמה היא מוקצה מחמת איסור דאיתקצאי בין השמשות מחמת איסור שחיטה שבאותו פעם לא היה חולה עדיין שיהיה דעתו עליה לשחטה דהא אנו קיי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אלא היכי דדחייה בידים

כגון נר שהדליקו עליו באותו שבת דדחייה בידיים שלא להשתמש בו באותה שבת כיון שהדליק בו אבל גבי בהמה לא דחייה בידיים.

12 - משנה ברורה סימן שי ס"ק יט

כתבו הפוסקים אימתי אמרינן דאתקצאי לבין השמשות דוקא דברים שגמרו בידי שמים כגון גרוגרות דאין נגמרינן אלא ע"י חום החמה ושמא יהיה יום ענן בשבת ואסח דעתיה מנייהו אבל דבר שנגמר בידי אדם כגון תמרים שנתן עליהם מים בע"ש אף דבדאי אינם ראויים בבין השמשות לא התמרים ולא המים דהא לא קלטו טעם התמרים שיהו ראויין לשתיה וגם התמרים לע"ע לא חזיין אפילו הכי לא אסח דעתיה מנייהו על יום השבת שיהא מוקצה מחמת זה דהא בידו להשהותן עד למחר שיקלטו טעם התמרים.

13 - שולחן ערוך הרב סימן שכה סעיף ו

אבל כל דבר שגמרו בידי אדם דהיינו שנגמר תיקונו בשבת ונעשה ראוי ע"י אדם אין בו משום מוקצה כלל אפילו בבין השמשות בעודו אינו ראוי מפני שאינו מקצה ממנו דעתו כלל בביהש"מ מליהנות ממנו בשבת כיון שבידו היא לתקנו ולעשותו ראוי בו ביום.

14 - פרי מגדים משבצות זהב סוף ס"ק כה

משקה שיכר בצלוחית מעורב עם שמרים אין ראויין כלל לשתיה לא מבעיא בשבת אחר שיצללו אין מוקצה לחצי שבת אפילו בין השמשות כגמרו בני אדם וסתם קדירות רותחות ומיהו בעודו כך אין לו דין אוכל רק מחמה לצל והבן

15 - חזון איש או"ח סימן מא ס"ק טז

וגמרו בידי אדם לא חשוב מוקצה אף קודם דמחזו

16 - תהלה לדוד סימן רנט ס"ק י'

למה דאמרינן בביצה דף כז. דסתם קדירות ביה"ש מוקצות הן ואף דאמרינן התם דהוי גמרו בידי אדם היינו דלכי גמר בשוליה והדר אחזי לא אמרינן הואיל ואתקצאי אבל בבין השמשות כשעדיין לא אחזי מקוצות הן.

17 - ספר הלכות מוקצה פרק 6 הערה 7

אמנם כל זה שכתבו אותם אחרונים דאין החפץ מוקצה אף בזמן שאינו ראוי הוא דוקא במוקצה דעלמא שתלוי בהקצאת דעתו של אדם דבזה אמרינן דכיון דהחפץ יהיה ראוי בשבת ממילה הוא בכלל גמרו בידי אדם ואין החפץ מוקצה אפילו כשאינו ראוי אבל כשהחפץ אינו מוקצה בעצם אלא דאסרו חז"ל לטלטלו משום גזירה אז אפילו אם נאמר דאין כאן מיגו דאתקצאי כיון שהחפץ יהיה מותר אח"כ באמצע השבת מ"מ בזמן שיש איסור על החפץ פשוט אסור לטלטלו כיון שיש עליו איסור מטעם הגזירה למשל בגד רטוב שחז"ל אסרו לטלטלו מחמת גזירה שמא יסחט הבגד אזי אף דידיעין שבוודאי יתייבש בשבת וממילא הוי גמרו בידי אדם ולכשיתיבש יהיה מותר לטלטלו מ"מ עתה בשעת רטיבותו לכו"ע אסור דבמוקצה מחמת גזירה לא אמרינן אין מוקצה לחצי שבת אלא כל זמן שרטוב אסור משום גזירתם אף דידיעין שיתיבש (דבמוקצה כזה באמת אינו "מוקצה" מדעתו. והא דנקרא מוקצה הוא לשון מושאל ורק דחכמים אסרו לטלטלו שמא יסחט).

אצ"ג שלפני עירך השמן בורח הדבר שיכבה בשבת, ועיין גם במש"ב סי' ט"ח ס"ק ע"ב בגמ' שהיה ר"טב בביה"מ רבי"ן שהיה אסור בבין השמשות לטלטל שטא יבוא ליד סדישת אמרי"ן נמי מנז דאי תקצא לביה"מ איתקצא לכלי יומא ואסר לטלטל כל השבת, אצ"ג שיודעים ברור שלאחר ביהשמי"מ ודיי יתיב, ולע"ז, משאי"כ כביה"ג דמת שאינו ראוי לביה"מ הוא לא מותרת הקצאת הדיי אל מטיבה אחרת, וכהודיא דסתם קריית ביה"ש דתחתיה ה"ן, שאינו מותרתו בדין ליהדות, אלא אדרבה רחוקתו היינו הנשחרת וצורך אבילותו לפיכך אי"ן זה מוקצה, שאם לא האמר כן מי שאכל בשר טמור לביתו לראש השבת, באופן שאסור לאכול מאכלי חלב בכל ביה"מ דהא אסור באבילותו כל השבת משום מנז דאי תקצא ביה"מ, דאמרי"ן נמי גם מותרת אסור דרבנן ואצ"ג שאינם מוקצה לעי"ן טלטול כיון דהיי לאחריני, מי"מ מבואר בשבת מה כי תודי"ה מי יימר, דאמרי"ן נמי מיוג דאי תקצא ביה"מ מאבילות איתקצא לכלי יומא, אף כביה"ג שלא אסור באבילות ביה"מ לשום אדם כי אם להעבילם כלבר, ויש עוד כמה ראיות באל"ה, ועיין גם בשבת מה ע"א תודי"ה בערדן עליו, ולע"ז הנבדוק שם לחילוק זה, שבביתו של לפני האפרוחו אצ"ג שבידו לחפורי"ן כיון שבידו השמשות הקצה אותו, שפיר אמרי"ן דאי תקצא לכלי יומא (וצ"ל דמיי"ר כשיש הרבה אפרוחים וצריכים להסל כל בין השמשות).

והנה גם הטעם שמתיר להעמיד ע"ג האש קדידה הזייתא של בשר טמור לביה"ש אצ"ג ונפישו ברה"מ דהצדדים שבשר הטפל שהוא קשה ולא ר"ך נחשב מוקצה, וכ"ש כדנן הטפל ולכלי"ע היו מוקצה, ואיך מותר אח"כ לאוכלן בשבת ולא אסרי"ן לזון משום מנז דאי תקצא בבין השמשות, ועל כדבר שבאופן שאינו מוקצה אותו מותרת, אלא אדרבה עסקו בהכשרתו, וגם עתידו ודאי להחבילם לאחר זמן, אין זה נחשב כלל מוקצה, וכן מפורש בהרבה מקומות שגם לר' יהודה דסובר מוקצה עיקר הטעם הוא משום ולא זהו דערי' עליה מאחמול, ראה לדוגמא בכיצה מה ע"כ לעי"ן פירוש שו"ת שנתל בו מנז, ע"ש, (וצריכים לדחוק לפי"ן לעי"ן רעיונות של בגד המשי"ב מיי"ר דוקא כביה"ג ולא ברה"ש תיבש במשך היום אבל אם ברה"ש הדבר הי"ן חשבו נגמור בידו אדם ומותר.)

ונראה לפי"ן שאם נתן את הכביסה בערב שבת בלתי מוכנה אוטומטית שהיא גם כן בשבת ולאחר שהיה נגמר היא נמסקת מאוליה, וכביה"ג אי לא דאסור מפני שהמכונה משמעת קול ואושא מלתא וחשיב כמו רחיים של מים דאסור, משהכר שהיה המה למבשל דגים סמוך לשבת, דאף שבין השמשות אסור לטלטל את הדגים וגם אסור לחזור אותם מעל האש מפני שהם מוקצה, אפי"ן מותרת אח"כ בטלטול ובאבילות מפני שגמור בידו אדם, וד"ג גם כן. גם המשי"ב עצמו כתב כן כפי"ן שי"ק י"ט וז"ל: "אומרו אמרי"ן דאי תקצא לביה"ש ודוק דברים שגמור בידו שמים כגון גרונרות דאין נגמור ביד ע"י זום הדמות שטמא יהיה יום ענן בשבת ואסור דעניה מניחה, אבל דבר שנגמר בידו אדם כגון תמרים שנתן עליו מים כערב שבת, אף כדבר דאי אדם ראיים בבין השמשות לא התמרים ולא המים דהוא לא קלט טעם התמרים שיהיה ראוי לשתיה וגם התמרים לעת עתה לא חיי"ן, אפי"ה לא אסור דערי' מניחה על יום השבת שהיא מוקצה מותרת, דהא בידו להדחותו עד למחר שיקלטו טעם התמרים", ע"ל. גם ראיתי במאורי ביצה כו ע"א שכתב אר"ן דתמרים דאצ"ג שרק דחוי"ן ע"י אדם ולא תיקוני' מי"מ אפשר למז דהואיל ובשעת הדוחי"ן יודיע שראוי"ה זה למחר ליכא תקצא דעתא, "אי נמי, דכל שטופו לדגמור ע"י מעשה שעשה זה כן מתחלה גמור בידו אדם מוקצה, וזה נ"ל בידו", ע"ל.

עוד הוסיף יקצה חברים משייבים עלי' אצ"ג נר שהדליקו באחת שבת חשת"ר בטלטול אחר כביה"ש שהיה ביה"ש טופה לכיבת ע"י מעשה הדלקה שנגעשה בו ע"י אדם - דאין טופו לבוא ליד גמר החוקיקו ע"י מעשה אדם קאמרי"ן דדחי, אבל הנה אין טופו לבוא

on Shabbos even though they are not fit for use during *bein hashemashos*. If the individual definitely knows that the object will be fit for use during Shabbos, or if the person can alter the object to make it usable on Shabbos, it will not be *muktzeh*.^{6a}

The following examples will illustrate the above principle.

One may put wet clothes into the dryer before Shabbos, even though they will remain wet (i.e. *muktzeh*) during *bein hashemashos*. When the clothes dry during Shabbos they will not be *muktzeh* because it is known that the clothes will definitely dry sometime during Shabbos.^{6b}

Hot food that cannot be eaten during *bein hashemashos* (i.e. not fit for use) is not *muktzeh*.^{6c} The food can be removed from

לידי תקון ואדרבה טופו לבוא לידו ידדיו ע"י מעשה, ע"ל. (אבל בשטמ"ק כתב שם רשאנו נר שאין בידו לכבות, וצ"ע מכל לפני אפרוחי"ן דעושה מוקצה אף שבידו לחפורי"ן, אולם לתמארי"ן נודא דדפורחות אין זה גמור דתתינת, וצ"ע) ע"ל הגרש"י זצ"ל.

ר"ש במסכת ביצה דף כו ר"ד תקשי לך.

4. עיין צו"ל.

6. ועיין בקפולתו ענין הרב מה"ש שפה ח"ו"ל: אבל כל דבר שגמור בידו אדם דהיינו שנגמור תיקונו בשבת ונעשה ראוי ע"י אדם אין בו משום מוקצה כלל אפי' בבין השמשות בעודו אינו ראוי, מפני שאינו מוקצה ממנו דעתו כלל בביה"ש מ"מ לחיותו ממנו בשבת כיון שבידו היה לתקנו ולעשותו ראוי בו היום, ע"ל, ועי"ן ש"ך, וכן סובר הרמב"ם משבצות חתם סופר ס"ק כ"ד ח"ו"ל. משקו שובר בצלוחות מעורב עם שמרים אין ראוי כלל לשתיה, לא מיניבניא בשבת אחר שיצללו אין מוקצה לחצי שבת, אפי' בין השמשות בגמור בני אדם, וסתם קדידות רוחות, ומיחה בעודו כן אין לו דין אופל רק מתמה לצל, דהב"ן ע"ל. הרי מבואר מרב"ן דאין אסור מוקצה אפי' בבין השמשות [רק שאין לו דין אופל שמותר בטלטול שלא לצורך]. ו"כ"י ב"ה"ן איש אג"ת סי' מא ס"ק ח"ו"ל: וגמור בידו אדם לא חשבו מוקצה אף קודם דמתנו, ע"ל, וכן סובר הדא"ש יוסף בביצה דף כו.

אמנם עיין בקפולתו לדבר מה"ש דכפי"ן שיש להחליק על הני פוסקים, וז"ל: למת דאמרי"ן בביצה דף כו, דסתם קדידות ביה"ש מוקצה ה"ן, ואף דאמרי"ן דתם דהיי גמור בידו אדם היינו דל"י גמר בשול"י וחדו אהוי לא אמרי"ן הוואיל ואתקצא, אבל בבין השמשות כשהחיי"ן לא אחוץ מוקצה ה"ן, ע"ל, ועי"ן שו"ת א"ח"כ באמצע השבת, מי"מ בומן שיש כפי"ן.

אמנם כל זה שכתבו אותם אחרונים דאין החפץ מוקצה אף בומן שאינו ראוי דוקא במקצה דלעלמא שותלי בהקצאת לעת של אדם, דבהו אמרי"ן דכיון דהחפץ יהיה ראוי בשבת ממילא הוא בכלל גמור בידו אדם ואין החפץ מוקצה אפי' בשאינו ראוי, אבל כשהחפץ אינו מוקצה בעצם אלא ראסור ח"ו"ל לטלטלו משום גזירת, או אפי' אם נאמר דאין כהן מינו דאתקצא כיון שחחפץ"ה היה מותר אח"כ באמצע השבת, מי"מ בומן שיש איסור על החפץ פשוט שאסור לטלטלו כיון שיש עלי' איסור מטעם הגזירה, למשל בגד שכתב שחז"ל אסור לטלטלו מתמת גזירת שטא יסתוב תבנ, אוי אף ידיעתי שפודיא

C. Exception to the Above-Mentioned Rule

In certain situations, human intervention may cause an object to become unfit for use during *bein hashmashos*. The object, however, during Shabbos may become fit for use. The principle of *אין כוונה* will not apply. The object may be used on Shabbos, provided it will definitely be ready for use on Shabbos. This principle is known as *אין כוונה*. Such objects are considered prepared for use *prepared the object*.

ל"י מוקצה אלא חז"י דרזייה ברייה, כגון ג' שוהדלוקן עליון באורנו שבת ודרזייה ברייה שלא להשתמש בו באותה שבת כיון שוהדלוק בו אבל גבי פתחה לא רזייה ברייה עכ"ל ור"ע (במ"ב סי' רצ"ט ס"ק א) ונשי"ע סי' ע"ב

דברים שגמרו בידו שמיים, כגון גרונות ואין גמורין אלא ע"י חום התחמא ושמא יחיה יום ענין בשבת ואסור העתירה מניחה, אבל דבר שגמרו בידו אדם כגון תמרים שנתן על ידיים מים בע"ש, אף בידו אינם ראויים בבית השמשות לא התמרים ולא חמנים ודא לא קלטו טעם התמרים שיהיו ראויין לשתיה וגם התמרים לע"ע לא חזיין, אפ"ה לא אסור העתירה מניחה על יום השבת שהיא מוקצה מחמת חט, דאז בידו להשתוות עד למחר שיקלטו טעם התמרים, עכ"ל.

וראיתו הפסוק משנה הלכה על המצא שהשעיר בזה הערה גדולה וז"ל: וזה הוא המיוחד גדולה מזה דבר לא כנראה לא חובה רק דרך גרול וגם שלא בבואר כל הפרטים בזה, והוא פלא גדול דבר אהרן היה הוא מתיסורות בדיני מוקצה, ולאחר העיון בזה הן נראה לכאורה דבאמת אין כל הפוסקים סוברים כן, וא"כ באמת ע"י חום המים סתמא יכתבו הפוסקים ונראה מלשון זה שהיא הטכמה כל הפוסקים, והנה מקור הדברים של הודושו דגמרו בידו אדם לא היו מוקצה הוא מנומ"א ביצה כו ע"כ, וז"ל הגמ"א: ת"ש מפלוג

וערשום, דאז פלוגין וערשום מעיקרא חזו לכהו, שדוניהו בקורא האורזו לזה, גמר בשוליהו חזו לזה, אמר ליה אביי ולטעמך תקיש לך קדרות דעלמא, דאז סתם קדרות דעלמא ביהש"מ דהתחתון הן ולאורחא אכלינן מניחה, אלא גמרו בידו אדם לא קמבעי על קא מבעיא לך גמרו בידו שמים, ע"כ, ופרש"י: ולטעמך דמשיית לזה לרתיחון חזונו מוקצה כו, אלא מריז דגמרו בידו אדם לא קמבעיא לך דכין דבידו לתקנו בו ביום לא מקצה ליה מרתיחון מפני דהזיחיו הלכך פלוגין כו, כי קא מבעיא לך גמרו בידו שמים ע"י חטא דכיון שאין בידו לתקנו משה העלית מנחה, ע"כ, וכתום שבת דף מג ע"א ד"ה בעורר עליו כו

כחבו בזה"ל: וי"ל דשאני קדרות אמ חזו ערוך לזה ביהש"מ דאז סתם קדרות כו, ע"כ, ולכאורה י"ל דדורו ג"כ כוונת רש"י במ"ש דבידו לתקנו לא אמרינן בזה כיון דאיתקצאי בהש"מ דרכי שוסתלק ממנו המוקצה בודאי בשבת לא אמרינן בזה כיון דאיתקצאי בהש"מ אייתקצאי כל השבת כשהוא בגוונא דע"כ בפד"ש"מ אינם ראויים, וכגוונא דכרת במ"ב בענין התמרים, והנה זה התמרים הביא ח"כ בשם א"ח דהעתיקו (הש"ל) לוח"ל התמרים שגוררין על ידם מים בגיגית בע"ש ואינם ראויים וכתב נעשו ראויים, מהתירום בשבת, ע"כ, וכתב (תפמ"ג) בזה"ל: עט"ז, כ"כ כו, "פשוט הוא", והזינו ממ"ש בטי"א פצעלי תמרה מותרים ד"ה כאן, כו ע"כ, ומוכח דמפרי מ"ש שאינם ראויים הזינו שאינם ראויים מפני

ב"מ א"ח
ר"ע סי' ע"ב
ב"מ א"ח
ר"ע סי' ע"ב

אבל קצת דם ראויים כמו פצעלי תמרה בריש השמן, ולא היו בכלל לא היו כמו גרונות וצומקנים ולכן אינם מוקצה, וא"כ ערויין אין לנו הוכחה לכך והראם הוא בודאי: סיטתלק המוקצה ממנו בשבת לא היו מוקצה אע"פ שלא חזו בליל ביהש"מ.

ראיתו הפסוק משנה הלכה על המצא שהשעיר בזה הערה גדולה וז"ל: וזה הוא המיוחד גדולה מזה דבר לא כנראה לא חובה רק דרך גרול וגם שלא בבואר כל הפרטים בזה, והוא פלא גדול דבר אהרן היה הוא מתיסורות בדיני מוקצה, ולאחר העיון בזה הן נראה לכאורה דבאמת אין כל הפוסקים סוברים כן, וא"כ באמת ע"י חום המים סתמא יכתבו הפוסקים ונראה מלשון זה שהיא הטכמה כל הפוסקים, והנה מקור הדברים של הודושו דגמרו בידו אדם לא היו מוקצה הוא מנומ"א ביצה כו ע"כ, וז"ל הגמ"א: ת"ש מפלוג וערשום, דאז פלוגין וערשום מעיקרא חזו לכהו, שדוניהו בקורא האורזו לזה, גמר בשוליהו חזו לזה, אמר ליה אביי ולטעמך תקיש לך קדרות דעלמא, דאז סתם קדרות דעלמא ביהש"מ דהתחתון הן ולאורחא אכלינן מניחה, אלא גמרו בידו אדם לא קמבעי על קא מבעיא לך גמרו בידו שמים, ע"כ, ופרש"י: ולטעמך דמשיית לזה לרתיחון חזונו מוקצה כו, אלא מריז דגמרו בידו אדם לא קמבעיא לך דכין דבידו לתקנו בו ביום לא מקצה ליה מרתיחון מפני דהזיחיו הלכך פלוגין כו, כי קא מבעיא לך גמרו בידו שמים ע"י חטא דכיון שאין בידו לתקנו משה העלית מנחה, ע"כ, וכתום שבת דף מג ע"א ד"ה בעורר עליו כו

כחבו בזה"ל: וי"ל דשאני קדרות אמ חזו ערוך לזה ביהש"מ דאז סתם קדרות כו, ע"כ, ולכאורה י"ל דדורו ג"כ כוונת רש"י במ"ש דבידו לתקנו לא אמרינן בזה כיון דאיתקצאי בהש"מ דרכי שוסתלק ממנו המוקצה בודאי בשבת לא אמרינן בזה כיון דאיתקצאי בהש"מ אייתקצאי כל השבת כשהוא בגוונא דע"כ בפד"ש"מ אינם ראויים, וכגוונא דכרת במ"ב בענין התמרים, והנה זה התמרים הביא ח"כ בשם א"ח דהעתיקו (הש"ל) לוח"ל התמרים שגוררין על ידם מים בגיגית בע"ש ואינם ראויים וכתב נעשו ראויים, מהתירום בשבת, ע"כ, וכתב (תפמ"ג) בזה"ל: עט"ז, כ"כ כו, "פשוט הוא", והזינו ממ"ש בטי"א פצעלי תמרה מותרים ד"ה כאן, כו ע"כ, ומוכח דמפרי מ"ש שאינם ראויים הזינו שאינם ראויים מפני

ל"י מוקצה אלא חז"י דרזייה ברייה, כגון ג' שוהדלוקן עליון באורנו שבת ודרזייה ברייה שלא להשתמש בו באותה שבת כיון שוהדלוק בו אבל גבי פתחה לא רזייה ברייה עכ"ל ור"ע (במ"ב סי' רצ"ט ס"ק א) ונשי"ע סי' ע"ב

דברים שגמרו בידו שמיים, כגון גרונות ואין גמורין אלא ע"י חום התחמא ושמא יחיה יום ענין בשבת ואסור העתירה מניחה, אבל דבר שגמרו בידו אדם כגון תמרים שנתן על ידיים מים בע"ש, אף בידו אינם ראויים בבית השמשות לא התמרים ולא חמנים ודא לא קלטו טעם התמרים שיהיו ראויין לשתיה וגם התמרים לע"ע לא חזיין, אפ"ה לא אסור העתירה מניחה על יום השבת שהיא מוקצה מחמת חט, דאז בידו להשתוות עד למחר שיקלטו טעם התמרים, עכ"ל.

וראיתו הפסוק משנה הלכה על המצא שהשעיר בזה הערה גדולה וז"ל: וזה הוא המיוחד גדולה מזה דבר לא כנראה לא חובה רק דרך גרול וגם שלא בבואר כל הפרטים בזה, והוא פלא גדול דבר אהרן היה הוא מתיסורות בדיני מוקצה, ולאחר העיון בזה הן נראה לכאורה דבאמת אין כל הפוסקים סוברים כן, וא"כ באמת ע"י חום המים סתמא יכתבו הפוסקים ונראה מלשון זה שהיא הטכמה כל הפוסקים, והנה מקור הדברים של הודושו דגמרו בידו אדם לא היו מוקצה הוא מנומ"א ביצה כו ע"כ, וז"ל הגמ"א: ת"ש מפלוג וערשום, דאז פלוגין וערשום מעיקרא חזו לכהו, שדוניהו בקורא האורזו לזה, גמר בשוליהו חזו לזה, אמר ליה אביי ולטעמך תקיש לך קדרות דעלמא, דאז סתם קדרות דעלמא ביהש"מ דהתחתון הן ולאורחא אכלינן מניחה, אלא גמרו בידו אדם לא קמבעי על קא מבעיא לך גמרו בידו שמים, ע"כ, ופרש"י: ולטעמך דמשיית לזה לרתיחון חזונו מוקצה כו, אלא מריז דגמרו בידו אדם לא קמבעיא לך דכין דבידו לתקנו בו ביום לא מקצה ליה מרתיחון מפני דהזיחיו הלכך פלוגין כו, כי קא מבעיא לך גמרו בידו שמים ע"י חטא דכיון שאין בידו לתקנו משה העלית מנחה, ע"כ, וכתום שבת דף מג ע"א ד"ה בעורר עליו כו

כחבו בזה"ל: וי"ל דשאני קדרות אמ חזו ערוך לזה ביהש"מ דאז סתם קדרות כו, ע"כ, ולכאורה י"ל דדורו ג"כ כוונת רש"י במ"ש דבידו לתקנו לא אמרינן בזה כיון דאיתקצאי בהש"מ דרכי שוסתלק ממנו המוקצה בודאי בשבת לא אמרינן בזה כיון דאיתקצאי בהש"מ אייתקצאי כל השבת כשהוא בגוונא דע"כ בפד"ש"מ אינם ראויים, וכגוונא דכרת במ"ב בענין התמרים, והנה זה התמרים הביא ח"כ בשם א"ח דהעתיקו (הש"ל) לוח"ל התמרים שגוררין על ידם מים בגיגית בע"ש ואינם ראויים וכתב נעשו ראויים, מהתירום בשבת, ע"כ, וכתב (תפמ"ג) בזה"ל: עט"ז, כ"כ כו, "פשוט הוא", והזינו ממ"ש בטי"א פצעלי תמרה מותרים ד"ה כאן, כו ע"כ, ומוכח דמפרי מ"ש שאינם ראויים הזינו שאינם ראויים מפני

ל"י מוקצה אלא חז"י דרזייה ברייה, כגון ג' שוהדלוקן עליון באורנו שבת ודרזייה ברייה שלא להשתמש בו באותה שבת כיון שוהדלוק בו אבל גבי פתחה לא רזייה ברייה עכ"ל ור"ע (במ"ב סי' רצ"ט ס"ק א) ונשי"ע סי' ע"ב

דברים שגמרו בידו שמיים, כגון גרונות ואין גמורין אלא ע"י חום התחמא ושמא יחיה יום ענין בשבת ואסור העתירה מניחה, אבל דבר שגמרו בידו אדם כגון תמרים שנתן על ידיים מים בע"ש, אף בידו אינם ראויים בבית השמשות לא התמרים ולא חמנים ודא לא קלטו טעם התמרים שיהיו ראויין לשתיה וגם התמרים לע"ע לא חזיין, אפ"ה לא אסור העתירה מניחה על יום השבת שהיא מוקצה מחמת חט, דאז בידו להשתוות עד למחר שיקלטו טעם התמרים, עכ"ל.

וראיתו הפסוק משנה הלכה על המצא שהשעיר בזה הערה גדולה וז"ל: וזה הוא המיוחד גדולה מזה דבר לא כנראה לא חובה רק דרך גרול וגם שלא בבואר כל הפרטים בזה, והוא פלא גדול דבר אהרן היה הוא מתיסורות בדיני מוקצה, ולאחר העיון בזה הן נראה לכאורה דבאמת אין כל הפוסקים סוברים כן, וא"כ באמת ע"י חום המים סתמא יכתבו הפוסקים ונראה מלשון זה שהיא הטכמה כל הפוסקים, והנה מקור הדברים של הודושו דגמרו בידו אדם לא היו מוקצה הוא מנומ"א ביצה כו ע"כ, וז"ל הגמ"א: ת"ש מפלוג וערשום, דאז פלוגין וערשום מעיקרא חזו לכהו, שדוניהו בקורא האורזו לזה, גמר בשוליהו חזו לזה, אמר ליה אביי ולטעמך תקיש לך קדרות דעלמא, דאז סתם קדרות דעלמא ביהש"מ דהתחתון הן ולאורחא אכלינן מניחה, אלא גמרו בידו אדם לא קמבעי על קא מבעיא לך גמרו בידו שמים, ע"כ, ופרש"י: ולטעמך דמשיית לזה לרתיחון חזונו מוקצה כו, אלא מריז דגמרו בידו אדם לא קמבעיא לך דכין דבידו לתקנו בו ביום לא מקצה ליה מרתיחון מפני דהזיחיו הלכך פלוגין כו, כי קא מבעיא לך גמרו בידו שמים ע"י חטא דכיון שאין בידו לתקנו משה העלית מנחה, ע"כ, וכתום שבת דף מג ע"א ד"ה בעורר עליו כו

כחבו בזה"ל: וי"ל דשאני קדרות אמ חזו ערוך לזה ביהש"מ דאז סתם קדרות כו, ע"כ, ולכאורה י"ל דדורו ג"כ כוונת רש"י במ"ש דבידו לתקנו לא אמרינן בזה כיון דאיתקצאי בהש"מ דרכי שוסתלק ממנו המוקצה בודאי בשבת לא אמרינן בזה כיון דאיתקצאי בהש"מ אייתקצאי כל השבת כשהוא בגוונא דע"כ בפד"ש"מ אינם ראויים, וכגוונא דכרת במ"ב בענין התמרים, והנה זה התמרים הביא ח"כ בשם א"ח דהעתיקו (הש"ל) לוח"ל התמרים שגוררין על ידם מים בגיגית בע"ש ואינם ראויים וכתב נעשו ראויים, מהתירום בשבת, ע"כ, וכתב (תפמ"ג) בזה"ל: עט"ז, כ"כ כו, "פשוט הוא", והזינו ממ"ש בטי"א פצעלי תמרה מותרים ד"ה כאן, כו ע"כ, ומוכח דמפרי מ"ש שאינם ראויים הזינו שאינם ראויים מפני

ל"י מוקצה אלא חז"י דרזייה ברייה, כגון ג' שוהדלוקן עליון באורנו שבת ודרזייה ברייה שלא להשתמש בו באותה שבת כיון שוהדלוק בו אבל גבי פתחה לא רזייה ברייה עכ"ל ור"ע (במ"ב סי' רצ"ט ס"ק א) ונשי"ע סי' ע"ב

פ"י מ"א

בדין מגו דאתקצאי לבין השמשות מחמת יום שעבר

- א. בביאור דעת חוסי' דלא אמרינן מגו דאתקצאי מחמת יום שעבר.
- ב. בביאור הא דחילקו החוסי' בין מוקצה מחמת איסור, למוקצה מחמת מצוה.
- ג. בביאור דעת רש"י דס"ל דאף מחמת יום שעבר אמרינן מגו.

הוא יום שעבר הא למעשה צביה"ש הקצה דעתו משמוש. ועיי' מש"כ בשפת אמת סוכה י': על מוס' ד"ה עד.

דבראזה דהמוס' סברי דמיון דכל מה שמקצה דעתו שמה הוא היום שעבר כיון שכלפי שמיא גלי' אם עתה הוא היום הראשון או היום השני ה"ל כמוקצה בטעות כיון דהוא רק מחמת חוסר ידיעה. משא"כ במוקצה ליום הבא דאינו דין דוקא צביה"ש אלא כל שלא היה ראוי לשמוש בתחילת היום שוב אינו ראוי לכל היום, דחסר בהכנה בתחילת היום. ושעור זה מתחיל כבר מזה"ש שהוא ספק תחילת היום.

ב) עור' כתבו החוסי' להלק צין מוקצה מחמת אסור ולא אמרינן ליום שעבר לבין מוקצה מחמת מצוה דאמרינן אף ליום שעבר ולכן בניו במוקצה אסרינן אף ביום צ' דאמרינן דהצביה"ש היה ספק ז', והטעם כיון דאם היה רוצה לאכול צמים השמשות היה צריך מספק לאכול במוקצה. ולכן מה שקבע לו דין סוכה אינו מחמת היום שעבר אלא מחמת הצין השמשות עלתמו. וז"ב דמ"ש הא מ"מ כלפי שמיא גליא שאם אינו יום ז' ה"ל כיושב צבימו ולא במוקצה, וממלא שהקצה דעתו בטעות.

ד) בשפת אמת למוקצה מ"ז. ד"ה אחרונ' לא חזי לצייה"ש, ביאר דמיון דאיכא דין דספק לאורייתא לחומרא. שוב אפי' אם באתם כלפי שמיא גלי' שכבר ילא יום ז' מ"מ חייב

ביצה ד'. גמ' אחרת שנת ויו"ט רב אמר טלדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר וטלדה בזה מותרת בזה ימא קסבר רבה קדושה אחת הוא, אלא בהכנה דרבה קמיפלגי ע"כ. והקשו החוסי' ד"ה ימא, לימא קסבר שתי קדושות הן והטעם לאסור ביום השני מגו דאתקצאי לבין השמשות מחמת דשמה הוא שנת איתקצאי ליו"ט, ותייראו דמגו מחמת יום שעבר לא אמרינן, ורק במחמת יום הבא כמו כל שנת דצביה"ש הוא ספק שנת וכן צביה"ש דיו"ט אמרינן מגו דאתקצאי דשמה הוא כבר שנת או יו"ט, איתקצאי לכל היום. והקשו מהא דעיי' סוכה אסורים אף ציו"ט אחרון של חג. ואף שהוא רק מדין מגו דאתקצאי מחמת יום שעבר. ותייראו דמוקצה מחמת מצוה שאני משום דלמא מתרמי ליי סעודה צער לאכול הגוה החס אמרינן אף ליום שעבר אבל מחמת אסור לא אמרינן הכי.

ו) דהנה ז"ב בעלם הדין דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן ולכאורה הטעם. דאם הוא רק מחמת שמה צביה"ש עדיין היה יום שעבר אבל עכשיו שדאי הגיע היום השני א"כ אין כבר מהיום שעבר. דמה נפק"מ, הא כל הדין מגו דאתקצאי לצה"ש דאתקצאי לכל היום הוא דין דמיון שהאדם הקצה דעתו לבין השמשות חסר בהכנה ליום הבא, וא"כ מה נפק"מ אם הוא הקצה דעתו מחמת דשמה

(2)

מדן ספק לאורייתא לחומרא והל' כדאי חייב.
ונמצא א"כ דגם צביה"ש איכא ודאי חייב אפי'
כלפי שמים. וכך מצואר באחרונים דמדן ספק
לאורייתא לחומרא חייבים עמה במורת ודאי
ולא רק מדן ספק.

ג) דהנה צקוסה מ"ו: פליגי לוי ואצוה
דשמואל באחרונא אי אסור בשמיני
מחמת דאתקלא לביה"ש. לוי סובר דאסור
ואצוה דשמואל סובר שמומר. ופי' רש"י
דהטעם דלוי דאסור דמגו דאסור באחרונא
צביה"ש דאקפא למחומרו הוקפא לכל היום.
ומצואר צרש"י דאמריין מגו דאתקלא אף ליום
שעבר, והמוס' שם פירשו דהטעם דלוי דאסור
משום דגזר אחרונא אטו סוכה. וכ"כ צקוסה
י': ד"ה עוד. דהביאו דעת רש"י דאמריין מגו
דאתקלא אף ליום שעבר וחלקו עליו.

ובביבאר דדבר נראה כמשנ"ת צסי' ל"ו
דעת רש"י דס"ל דמוקפא הוא

דין בגבירא, וביאר האור שמה דאם הוא דין
בגבירא אף היכא שהיה בטעות ג"כ אמריין
מוקפא דמ"מ הקפא דעתו, ולכך שפיר ס"ל
דאמריין מגו דאתקלא אף מחמת יום שעבר
פיון דמ"מ לא יכל להשתמש ואיכא הקפאת
דעת. אבל דעת המוס' ז"ל דקברי דהוא דין
במפלא וכיון דלמעשה שמדן היום הנא החפץ
מוק אין צדק כלום אם לא יכל להשתמש מחמת
שחשב שהוא עדיין היום הקודם. ודו"ק.

אלא דז"צ מהמ"ד שם צקוסה דסובר
שמומר בשמיני ואמאי הא מגו
דאתקלא. ונראה דהנה הרשב"א לסקוה
(המיוחס לריטב"א) מ"ו: ציאר דעת לוי
צרש"י. ודעת ר' יוחנן שחולק ציאר שם בכמה
אופנים, ואחד מהם, דככלל כל מה דאחרונא
אסור לכל היום הוא רק חומרא, שהרי כבר ילא
בו צדק, ולכך דייט אם נאסור עליו לכל היום
ולא לביה"ש.

דהנה מוס' צקוסה י': שם הוכיחו שיטתם,
מהא דשני יו"ט של גלויות דטולד צוה
מותרת צוה. ואמאי לא אסריין צמגו שהיה
אסור לביה"ש ומוכח דכיון דמה שהיה אסור
לביה"ש הוא לא מחמת היום שיצוא אלא מחמת
היום שעבר לא הוה מוקפא. וצדיק הלוי ח"ג
סי' נ"ד העיר ע"ז דשאני התם דממ"ג שרי
שהרי על הכר שהיום השני קודש א"כ הרי
היום הראשון וגם הצביה"ש היה חול, ולא שייך
מגו דאתקלא. אלא דלכאורה אם לפי רש"י
אמריין דכל שהקפא דעתו צדין השמשות הוא
מוקפא א"כ הא למעשה גם כאן הקפא דעתו
לצדין השמשות ואם היום השני קדוש נמצא
שנתחילת היום הקפא דעתו. וצביה"ל שם כתב
דהא דאמריין מגו דאתקלא הוא רק אם נאסר
צביה"ש מחמת מוקפא, אבל אם מסיבה אחרת
וכמו צביה"ש שהוא מגזירה אטו פירות
הנושרים, או משום סמיטה לא אמריין מהא
דאתקלא. וא"כ לפי"ז את"ש דהטעם דצביה
מותרת ציו"ט שני כיון דאף ביום הראשון אינה
אסורה מחמת מוקפא. אך זה שלא כדברי
רעק"א מהד"ת ק"ג. דכתב דאחרי הגזירה שוב
הוה מוקפא כיון דאיט ראו לכלום. (ואפשר
דלר"ש אף צביה"ג לא הוה מוקפא ויש לעיין).
ועוד דהא רש"י עצמו כתב צקוגיא דף כ"ד:
דאסור אף משום מוקפא.

ובביב"ל שם הקפא לרש"י דאמריין מוקפא
אף מחמת יום שעבר, דא"כ
ציו"ט אחרי השבת יהיו עמים ובהמה אסורים
כיון דצביה"ש היה אסור מספק א"כ שוב
הוקפא לכל היום. ובחזו"א סי' מ"ט סק"ו,
כתב דז"ל כמש"כ הרמב"ן דכל שהאסור בא
ממילא כמו מוקפא מחמת אסור לא אמריין
בכלל מגו דאתקלא, וכל שהאסור יחד הדבר
מותר. ולכך גם כאן כיון שכל האסור מחמת
השבת כשירד השבת לא נאסר העצים והבהמה.

קפא
סוכה
קפא
כיון
אשון
הוא
איום
זיה
לכל
זה
ס.
ומ
ין
ר
ן
ה
ן

(שמה, לגבי המקום ההוא השני) תחילת היום לאסור עליו במלאכה מדאורייתא. וכן נפק"מ בזה למי שעומד במזרח אוסטרליא, אשר לפי"ד החזו"א נמשך אחר מערבה של אותה היבשת, וכן התאריך עובר באמצע אוסטרליא (אשר הוא 90 מעלות ממזרח לירושלים, אשר עפ"י דין א"י היא באמצע העולם, ולזה כיוונו חכמינו ז"ל באמרם שא"י גבוהה מכל הארצות, ושירושלים גבוהה מכל שאר א"י), ועולה במטוס ביום א' בשבת, שתיכף בשעת המראה, כשעולה המטוס מע"ג הקרקע, נמצא שהוא עומד עכשיו באמצע השבת, כי דוקא בעתו ע"ג קרקע אית' להך סברא — דא"א לחלק יבשת אחת לשתיים, אבל כשכבר עלה המטוס מע"ג שטח היבשת, שוב לא שייכא למימר הכי. ולפי"ד האדמו"ר מגור הנ"ל, י"ל דמכ"מ מן התורה אינו מחוייב ביותר.

וככל הדברים הללו מצאתי ג"כ בחשו"ר ארץ צבי (להגאון והקדוש מקאז'אגלאב, הי"ד) סי' מד (דף נא ע"ב): וי"ל עוד, דהיוצא ממקום ששם ש"ק למקום שהוא חול, מכ"מ צריך לשבות, דעיקר ש"ק חל בתחילתו, כמו דחזינן לענין מוקצה דתלי העיקר בביה"ש, ומיגו דאתקצאי לביה"ש אתקצאי לכולי יומא, משא"כ בנעשה מוקצה באמצע השבת, ל"א מיגו דאתקצאי... וכן לענין ערובי תחומין, תחילת היום קונה עירוב, וכן לענין ערובי חצרות, הכל תלוי בתחילת היום, ואם נאכל העירוב משחשכה, לית לך בה, ה"נ י"ל לענין נ"ד, העיקר תלוי במקום הוויית האדם בתחילת כניסת ש"ק, ובאותו רגע חל עליו חיוב שמירת ש"ק על כל הש"ק, ואפילו הולך אח"כ למקום שאינו שבת, לא פקע מיניה חיובא... ועי' באבנ"ז אור"ח (סי' פט אות ד) אם האיטור התלוי בזמן חל בכל רגע מחדש, ולדברי הה"ק מטשעכאנאווי ז"ל שהביא שם,

(6) ועי' מש"כ בזה בס"ט, אות ד.

(7) וכן שמעתי מכי"מ הגרי"ד"ס, שליט"א, דדין מיגו דאתקצאי מה"ט הוא, דתחילת היום של השבת הוא האוסר בעד כל השבת.

(כלומר, ביה"ש) אוסר בעד כל היום, ולא שקדושת היום של כל רגע ורגע מן השבת אוסרת אותו הרגע במלאכה.

ט. ענין „יומא אריכתא“

וכן שמעתי ממור"ר הגרי"ד הלוי סאלאווייטשיק, שליט"א, ביאור הלשון „יומא אריכתא“ שכתבו הראשונים כשם נרדף למושג „קדושה אחת“ שנוכר בגמ', שענינו, שביה"ש של היום הראשון (כשיש שני ימים מקודשים הסמוכים זה לזה) אוסר בעד שני הימים, ולא רק שביה"ש של תחילת היום הראשון אוסר בעד היום הראשון, וביה"ש של תחילת היום השני אוסר בעד היום השני, ונמצא לפי"ז שביה"ש של תחילת היום השני אינו משמש כאוסר בכה"ג, והנה עפ"י הלכה, כל יום בלוח מתחיל בביה"ש, ומסתיים בביה"ש, וכאן — בב' ימים מקודשים הסמוכים זל"ז, אם נתפוס להלכה שקדושה אחת הן, יוצא שאין הביה"ש שביניהם משמש כאוסר במלאכה בעד היום השני, ונמצא עפ"י הלכה — כאילו אין שמה ביה"ש, והיינו לישראל דיומא אריכתא, כשיש שני ימים סמוכים זל"ז ואין ביה"ש ביניהם להבדיל בין סוף היום הא' לתחילת היום הב', ונראה (עפ"י דין) כאילו הכל המשך של יום אחד.

י. פרטים בענין קו התאריך

ועי' בס' פסקי תשובה (סי' רנב) תשובת האדמו"ר מגור, נסתפקתי... במי שמבדיל אחר יוה"כ, ואח"כ עף בגמלא פרחא או באויר[ון] למקום שעודנו יום, אם ענוש כרת כשאכל שם וכו'. ונראה, כיון שכבר קיים מש"כ מערב עד ערב חשבתו שבתכם... א"כ מן התורה אינו מחוייב יותר.

ובפשוטו לא ניתנו הדברים הללו להאמר אלא א"כ נתפוס כהנחת מהר"ם הנ"ל, שתחילת היום הוא האוסר בשבת, ואצל זה שנסע ממקומו שלו אחר צה"כ דסוף השבת אל מק"א, והגיע לשם באמצע היום דשבת (רשמה), אין אצלו

שהביא
שמת
שעברו
א"ה לי
והגדיל
א...
שתי
הדדי,
זיחייב
אידחי
ז כתב
לאחר
ס אני
א בר
זיה לו
חיוב
שהיה
זן קטן
ז שני,
זן זקוק
לשני,
זן נתן
זהביא
ראיה,
ל כמו
זחיוב,

וס"ל
היום

החבל
דדמי

צע"ג,
ן שיש
ז אינן
זר בזה
ה ומת

דהאיסור חל בכל רגע [והוא כדעת הרא"ש שהבאנו למעלה], ליחא לדבריננו, אבל לפמש"כ האבנ"ז שם, י"ל כדברינו [וכדעת מהר"ם מרוטנברג דלעיל], וצ"ע בזה.

יא. אין מוקצה לחצי שבת

ועי' שו"ע יו"ד סי' רסו ס"ב ברמ"א, ומותר לטלטל האיזמל לאחר המילה... אע"ג דאינו צריך לו עוד באותה שבת, דהא לא הוקצה ביה"ש, מאחר דהי' צריך לו באותה שבת, כנ"ל. ועיי"ש בט"ו סק"א, שכ"ה ג"כ דעת מהרש"ל בתשובה, דכיון שהיה ראוי לביה"ש הותר לכל היום, דאין מוקצה לחצי שבת, ועיי"ש בבהגר"א סק"ג. ובפשוטו יפלא, דענין אין מוקצה לחצי שבת גדרו, דל"א מיגו דאתקצאי לאמצע היום אתקצאי אף לסוף היום, דדוקא בביה"ש אמרינן הכי. אבל היינו דוקא בדבר שנסתלקה מעלי' סיבת הקצאתו בסוף היום, אבל כאן באיזמל, הלא אף בסוף היום דינו כמוקצה מחמת חסרון כיס, ומה שייד' לומר בכה"ג דאין מוקצה לחצי שבת, והלא כלי שהי' שלם בתחילת ביה"ש, ובאמצע השבת נשבר עד כדי כך שא"א להשתמש בו כל עיקר, בודאי דינו כמוקצה, ולא שייד' בכה"ג כללא דאין מוקצה לחצי שבת. וכה"ג צ"ע דברי הרמ"א בד"מ לטור אור"ח סי' תרנב, שכתב, בירושלמי סוף לולב הגזול מסיים בהאי מעשה דאנשי ירושלים, הניחו ע"ג קרקע, שוב אסור לטלטלו, עכ"ל. משמע דס"ל דלאחר גמר מצות הלולב, אם הניח על הארץ, שוב אסור לטלטלו ביו"ט. וצ"ע, דהא קיי"ל ביצה (כו). אין מוקצה לחצי שבת, והא הוי ראוי ביה"ש.

והנראה לומר בזה דהנה אליבא דרב הונא (דכוותי' קיי"ל) לא רק בשלשה ומת אחד מהם הוא דאמרינן — לקולא — שהכל נקבע בתחילת כניסת השבת, אלא אף לאידך גיסא, בהיו שנים וניתוספו עליהם נמי אמרינן הכי — לחומרא — דשבת גורמת, והכל נקבע בטר תחילת כניסת השבת. וא"כ, לפי השוואת הארץ צבי שהבאנו,

שאף דינא דמיגו דאתקצאי וכי' שרשו ביסוד זה דאורייתא, שביה"ש של תחילת שבת הוא האוסר בעד כל היום, א"כ יש לנו לומר שכן צ"ל הדין בין לקולא ובין לחומרא, וכל מה שלא הי' עלי' אי' טלטול מוקצה בתחילת השבת, א"א לחול עליו אי' זה באמצע השבת. וכן כתב בחי' הר"ן למס' שבת (קכד:קכה). להדיא, דאיחא התם בגמ', מגופה שנכתחה היא ושבריה, מותר לטלטלה בשבת (דחזו לכיסוי מנא, רש"י)... ואם זרקא באשפה, אסור, מתקיף לה רב פפא, אלא מעתה זרק ליה לגלימיה, ה"נ דאסור, אלא א"ר פפא, אם זרקא מבעוד יום לאשפה אסורה. וכתב על זה בחי' הר"ן, פי', אבל משחשכה לא בטלה מחורת כלי, דכיון שהותרה למקצת שבת, הותרה לכל השבת. הרי להדיא כדברי הרש"ל והרמ"א, דהך כללא דמיגו דאתקצאי כחו יפה אף לאידך גיסא, דמיגו דלא אתקצאי לביה"ש, לא אתקצאי לכולי יומא, ולזה כיוונו בלשונם, דאין מוקצה לחצי שבת, דמהך גמ' דביצה שמעינן שהכל תלוי בתחילת היום, ומסברא אית להו — כדברי הר"ן — דהך כללא הוי בין לקולא ובין לחומרא.

יב. דבר שאינו כלי שעומד לתשמיש של מצוה

והנה בתוס' סוכה (מב:) ד"ה טלטול בעלמא ביארו בכוננת הגמ' שמה, דאע"ג דלולב חזי למצוה, מכ"מ שייד' ביה איסור מוקצה לטלטול, מאחר דאינו עשוי כלי. אך בחזו"א לאו"ח (סי' מט אות ט) כתב בזה שדברי התוס' צע"ג, דלכו"ע צורך מצוה חשיב צורך לבטל השם מוקצה, וממילא שפיר ס"ל לרמ"א, דכל שהותר לתחילת השבת הותר לכל השבת. וה"נ יל"פ בכוננת מהרש"ל, דמאחר שאיזמל של מילה עומד הוא להשתמשות של מצוה, פקע מיניה שם מוקצה בזה, וממילא, אף לאחר גמר המילה, שאינו עומד עוד להשתמשות של מצוה עדיין נשאר בהיתרו, דכל שהותר לתחילת השבת וכי' [עיי"ש בחזו"א בזה].

והכלים) מכמות שהיו בתחילת כניסת השבת, וממילא י"ל דזה החפץ הוא חפץ אחר, ואינו אותו החפץ (עפ"י דין) שהיה מותר בביה"ש, ודוגמא לזה מצינו ביבמות (סא.), אירס את האלמנה ונתמנה להיות כה"ג, דאמרינן הואיל ואשתריא אשתריא, אכן היינו דוקא בדלא אישתני גופא (שם בגמ' נט.), אבל באישתני גופא אמרי' דזוהי אשה אחרת (עפ"י דין), ואינה אותה האשה שהיתה מותרת אליו בתחילת האישות.

ג. באישתני גופא ל"א הואיל ואשתריא אישתריא

ואין להקשות מכלי שנשבר באמצע השבת, ואין השברים ראויים להשתמשות כלל, דבדאי לכו"ע הוה מוקצה, וכן מעצמות וקליפין שנשתיירו לאחר אכילה שאינם ראויים אפילו למאכל בהמה, דלכו"ע הוה מוקצה (תוס' קמג. ד"ה עצמות), ול"א בכה"ג דכל שהותר לתחילת השבת וכו', דשאני התם שנשתנו (האוכלים

סימן ח'

בגדר מתנות שלא הורמו

ושל לוי, אין הכרח לומר כן על כל חלק משהו של הטבל.

ובפשוטו נראים כוונתם בסברא זו, דכל מה שעתיד ליתן לכהן וללוי לאחר ההפרשה חשיב כבר כאינו שלו, דהיינו עפ"י מאי דקיי"ל כמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. (עי' קובץ שיעורים למס' ב"ב אות שעב), ואף דמבואר להדיא בסוגיא דקידושין (נה:): דאפילו למ"ד לאו כמי שהורמו דמיין, הגונב טבלו של חברו ה"י צ"ל חייב אך בדמי חולין שבו ולא בדמי טבלו כולו, בפשוטו נראה דהתם טעמא אחרינא אית בה, דמאחר שמחוייב בעל הטבל לתת כשיעור המתנות לאחרים, ואינו רשאי לעכבם לעצמו, אע"ג דכעת כל הטבל הוא עדיין לגמרי שלו, והוא בעלים גמורים על כולו, מכ"מ פטור הגנב מתשלומין, דלחייב גניבה בעינן שיחסרו הגנב הממון שגנב ממנו, וכאן, הרי לא חיסרו מאומה, מאחר שבין כה וכה מחוייב ה"י לתת כשיעור המתנות לאחרים ולא ה"י רשאי לעכבם לעצמו, וכן צ"פ שמה בגמ', בפלוגתא דרבי ור' יוסי בר' יהודה בגונב טבלו של חברו אי משלם לו דמי טבלו או דמי חולין שבו, דתליא בפלוגתא דטו"ה ממון או אינה ממון, דבפשוטו אינו מובן, דבעיית טו"ה היינו במקום שהדבר

בפסחים (לו:): אמר רב אסי ... מצות של מע"ש לרבוי ר"מ (דאמר מע"ש ממון גבוה) אין אדם יוצא בה י"ח בפסח, לרבוי חכמים יוצא בה י"ח בפסח ... מתקיף לה רב פפא בשלמא ... אתרוג ... דכתיב ולקחתם לכם, לכם משלכם יהא, אלא מצה מי כתיב מצתכם. אמר רבא אתיא לחם לחם (מחלה) ... מה להלן משלכם אף כאן משלכם. והקשו שמה בתוס', דכיון דילפינן לחם לחם דבעינן מצה שלכם, אמאי איצטריך לעיל למעוטי שלא יצאו בטבל, מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ וכו', תיפוק ליה דבעינן שלכם, וטבל אינו שלכם כו', ועי"ש מה שחי'. ועי' ר"ן פ' לולב, הגזול שכחב בשם הרמב"ן, דשל טבל קרינא ב"י שלכם, כיון שיכול לסלק הכהן והלוי באתרוג. דעלמא שיפריש על זה. ועכ"פ מבואר דס"ל לחוס' ורמב"ן, דכל מה שעתיד ליתן לכהן וללוי חשיב כבר כאינו שלו של בעל הטבל, ולא נחלקו אלא בזה, דלתוס' כל חלק משהו דטבל יש בו כבר תערובת ממונו של כהן ושל לוי, ודעת הרמב"ן היא, דאף שיש בכללות כל הטבל כולו תערובת ממונו של כהן

(1) ועי' שערי יושר (ש"ה פ"ו) שלא כתב כן.

10

במטין שזרען בקרקע אף שדמאן צידים לא הוי מוקצה כיון דחוי.

עיקר המוקצה במה דלג חוי ציה"ש אלא בעצם מה שדחי צידים אלא דאם לא היו מסריחות לא היה צוה דיחוי גמור.

והנה יש לעיין במוקצה זה דגו"ל אם עיקרו ויסודו במה שהן מסריחות ולא חויין אלא דאם לא היה דוחה אומן צידים לא היו מוקצה לאחר יבושן דהוא יושב ומנפה ממי יתיבשו והיכא דיושב ומנפה לית ליה לר"ש אהתקלא כולי יומא ורק בגו"ל אהתקלא לכויי משום שדמאן צידים, (ואף שגם צנר דחאה צידים מ"מ כנר פסק הדיחוי כמ"ש החוס' מ"ה ע"א), או שמא עיקר המוקצה בגו"ל הוא מכא מה דדחי צידים אלא דבמטין שזרעם בקרקע וכדו' דחוי ליה אין כאן דיחוי גמור דלעולם דעמו עליהם אם ירצה ללקטן.

והנה צדק זה יש לעיין אם עיקר המוקצה הוא משום מעשה הדיחוי שע"י הגזרל דכיון דהקצה דעמו כ"כ עד שדחי צידים מודה ר"ש דאהתקלא לכולי יומא ואף לאחר שנתיבש ופקע סיבת המוקצה מ"מ אהתקלא לכולי יומא, או שמא אין ההקצה שצמעה הדיחוי סיבת המוקצה אלא עצם מצד הדחיה דכ"ז שהוא נמצא בראש הגג שהוא מקום מוקצה עדיין יש סיבת המוקצה אפי' שנתיבש דסיבת המוקצה הוא מקום הדחיה ומצדו ולפיכך מודה ר"ש שהוא מוקצה דלא פקע סיבת המוקצה ועיקרה.

ונפ"מ יש בחקירה זו דאם הדיחוי הוא סיבת המוקצה דבמה שהעלן להתיבש על ראש גבו דמאן הוי מוקצה אפי' אם עדיין לא הסריחו ציה"ש והי' ראוי למאכל כיון דמ"מ עומדין הן להסריח ולהתקלקל והוי דיחוי גמור אך אם עיקר המוקצה הוא משום דציה"ש לא הי' חוי אלא שאינו יושב ומנפה כיון שדמאן צידים אין גו"ל מוקצין אלא"כ הסריחו לפני השבת.

וי"ש להוכיח לכאן מדברי החוס' והראשונים שהקשו צבעי הגמ' במטין שזרען בקרקע דגם צנר דחי צידים ותיירלו דמ"מ פסק הדיחוי כשכבה הנר, וצ"ב דמה לן במה שפסק הדיחוי כיון דמ"מ דחי צידים דיחוי גמור והקצה מדעתי לגמרי ואין נראה דכונתם לחלק דצנר יושב ומנפה ממי חכבה ולא במטין או בגרוגרות, ונראה לכאורה מזה דכ"ז שהוא נמצא בגג שהוא מקום מוקצה הוי מוקצה בעצם ולא פקע סיבת המוקצה ולא רק משום דאהתקלא ציה"ש אלא דעכשיו מוקצה הוא כיון שהוא עדיין במקום ובמצב הדחיה משא"כ צנר שפסק דיחוי ודו"ק צוה.

והנה הר"ן בסוגיין כתב דגו"ל הוי מוקצה לר"ש כיון שמסריחות צינתיים צעוד שאינן יצרות ונמצא שכשנכנס שבת היו מוקצות לגמרי הלכך אעפ"י שנתיבשו צחי היום אסורות ומשמע מדבריו דמוקצה דגו"ל הוי משום דאהתקלא ציה"ש כשלא היו ראיות לאכילה משום שהסריחו, ודוחק לפרש כונתו דכיון שהן מסריחות צינתיים הוי דיחוי גמור והוי מוקצות לגמרי משום הדיחוי דנראה יותר כונתו דהוי מוקצות לגמרי ציה"ש משום שהסריחו מכנר, ועיין עוד ברשב"א שכתב דנר שכבה מותר לר"ש אף דחי צידים כיון שפסק דיחוי כשכבה אצל גו"ל שדמאן צידים ולא פסק דיחוי מוקצין והוי ככוס קערה ועששית המוקצין לר"ש, ולכאורה צ"ע בדבריו דמה ענין גו"ל למוקצה דכוס קערה ועששית ולכאורה נראה מדבריו דגו"ל מוקצין משום דאהתקלא ציה"ש וכיון דדחי צידים הוי כאילו אינו יושב ומנפה וכשיטת הר"ן.

והנה במה דמבואר בצרייתא "וכן אמה אומר באפרסקין ובחבוצשין ובשאר כל מיני פירות" כתב רש"י "ואע"ג דהני חוי כל שעתא ואפילו נשתהו לא נתקלקלו מיהו הואיל ואקטיניהו אסירי" ותמוה לכאורה דאם חוי כל שעתא מאי שגא ממטין שזרען בקרקע דמותרים וראיתי ברשב"א שביאר דכיון דפירות אלו עומדין להיות משובחין יותר לאחר שיתיבשו מקצה דעמו מהם עד לאחר יבושן אף דחוי אפילו לפני כן משא"כ במטין שזרען שאינו ממתין להשבתם ע"ש, אך החוס' כתבו דרך אחר דצאמת גם אפרסקין וחבוצשין וכדו' מתקלקלין אלא שאין מתקלקלין כ"כ, ולכאורה נתלקו בהג"ל דלדעת רש"י הוי עיקר המוקצה משום הדיחוי שדמאן צידים ואף אם חוי כל שעתא מ"מ אם הדיחוי הוא דיחוי גמור הוי מוקצה אצל לחוס' לעולם אין דין מוקצה דגו"ל במדי דחוי ודו"ק ככ"ו.

ובירור משמע כן מדברי הרמב"ם בפכ"ז הי"ד שלא הזכיר כלל צדן גו"ל מה דדחי צידים אלא כתב "שאין שום אוכל שהוא מוקצה בשבת כלל אלא הכל מוכן הוא, חוץ מגרוגרות ולמוקין שבמוקצה בזמן שמיבשים אותם הואיל ומסריחות צינתיים ואינן ראויין לאכילה" ומשמע דעיקר סיבת המוקצה הוא במה שהן מסריחות ואינן ראויין לאכילה.

והנה ראיתי בשו"ע הרב סי' ס"י סעי' ב' דגו"ל שנתיבשו לגמרי בשבת מותרין ולא הוי מוקצה אלא בחוי ולא חוי אצל לא לאחר גמר יבושן, וכמדומה שזה חידוש גדול ומפשטות דברי הראשונים והפוסקים נראה דאם לא נתיבש לגמרי לפני השבת הוי מוקצה גמור כל השבת וכ"כ החו"א שם, ולכאורה זה מוכרח מדברי

אך בחו"א סי' מ"ד אות ו' ואות י"א כתב דגו"ל הוי מוקצה אפילו אם עדיין לא הסריחו ציה"ש דמשהיה שהעלן לגבו ודחיהו צידים הוי מוקצה ומבואר מדבריו דאין

הגמ' צבילה כ"ו ע"ב שאמרו דאם נחייבשו לפני השבת מותר אף שהבעלים לא ידעו שנחייבשו הגו"ל ואם ת"ל דאפי' נחייבשו בשבת מותר פשיטא דמותר לטלטלו אם נחייבשו בע"ש והבעלים לא ידעו דמ"מ כשנודע להם הרי לאחר הייבוש הוא ופשיטא שמוותר לטלטלן וצירושלמי ריש מס' צינה מצואר דאם הגו"ל נחייבשו בע"ש והבעלים לא ידעו הוי מוקפה אלא ע"כ דלא מהני ייבוש בשבת ולפיכך הו"ל דאם לא ידע שנחייבשו בע"ש אסור, ונ"ע צוה.

אך דבריו רש"י שם מצואר בטעם הדבר דגו"ל שנחייבשו בע"ש מותרים אף שלא ידעו הבעלים דמתחלה כשהעלן לגו לא חקיינהו אלא כדי שיחייבשו ומכיון שנחייבשו שוב לא הוי מוקפין, וצ"א דצ"ו דכל ההקפאה מתחילה כאילו התנה בה שאינו מקנה אותן אלא עד שיחייבשו ומכיון שכבר נחייבשו שוב לא הוי מוקפה אף שלא ידע, ולכאורה לפי סברא זו ה"ה דאם נחייבשו בשבת יש להמירן דמתחלה לא הקפה דעתו אלא שיחייבשו, ונ"ע צוה ויש לחלק. ולא נחפיתני כעת אלא לכתוב בדרך הערה בעלמא.

ב

ביסוד גדר מוקפה אם הוי בגברא או בחפצא

הנה כתב האור שמה פ"ה מיו"ט הי"ט דנחלקו הבעלי והירושלמי ביסוד גדר מוקפה אם הוי חלו בגברא או בחפצא, דלשיטת הבעלי אין דין מוקפה חלו בהקפאת דעתו של האדם המסויים אלא במציאות הדבר דאם החפצא לא חזי הוי מוקפה ואם החפצא ראו לשימוש והגאה אף שהאדם לא ידע מותר דאין הדבר חלו אלא בחפצא אבל דעת הירושלמי שם דאם לא ידעו הבעלים שנחייבשו הגו"ל מוקפין הן דחלו בגברא ע"ש.

אך דבריו רש"י צבילה שם משמע דלאו כלל הוא דכתב דמותר "דכי אסקיה מעיקרא לא חקיייה אלא ליבש והרי יבש והוכן מצעוד יוס כ"פ פ"י ר' אחאי בשאלמות שלו" ומשמע דלא הוי מוקפה כיון דמתחילה לא הקפן אלא לשם ייבוש, ומשמע דבהקפאה אחרת שבו אינו יושב ומנפה להיתר צאמת לא יהי' מותר אם לא ידע דבטל סיבת המוקפה מע"ש כגון בנר שכבה מצעוד יוס ולא ידעו הבעלים דצאמת יהי' אסור, ולפי"ז יצואר היפך שיטת הירושלמי, דבפירקן הלכה ו' בעא רבי חגי בנר שכבה מע"ש ולא ידעו הבעלים אם הוי מוקפה ופשט ר' יוחנן דלא הוי מוקפה ובגו"ל שנחייבשו שיטת הירושלמי דהוי מוקפה, ולפי המצואר ברש"י יצואר דבגו"ל מעיקרא לא חקיייה אלא ליבש והוי כאילו יושב ומנפה לייבוש זה והקפאתו לא הוי אלא לזמן לחותן משא"כ בנר דהוי מוקפה.

ור"ל שכתב העיר צוה הפמ"ג צבי"ט ש"י צמשי"ז סק"ד וכתב דלפי דבריו רש"י צבילה רק בגו"ל אמרי' דאם נחייבשו בע"ש אף שלא ידעו הבעלים הוי מוקפ כיון שהוא מנפה לייבוש אבל מאכל איסור שצערב שבת נחערב בהם רוב הימיר ובטל האיסור ברוב ההיתר ללא ידיעת הבעלים הוי מוקפה, והצי"א שם את דבריו הלבוש צבי"ט ש"י ס"ד שכתב צוה דגו"ל שנחייבשו דאף שלא ידעו הבעלים מותר דמוקפה בטעות אינו מוקפה וכתב דלפי דבריו ה"ה צאיסור שנחבטל ברוב הימיר מותר כיון דהוי מוקפה בטעות, ע"ש.

אך צאמת ה"י נראה לול"ד דאין שום הכרח דעת רש"י דלעולם אזלין בנר דעת האדם במוקפה זולת בגו"ל דמעיקרא לא חקיי' אלא ליבש, אלא אדרבה צאמת נראה דלעולם חלו דין מוקפה בחפצא בלבד ואיסור שנחערב בו הימיר מע"ש צודאי מותרת בשבת וכן נר שכבה מע"ש דכיון דחזי' לי צי"ה"ש צודאי אינו מוקפה אף דלא ידע דאטו דעתמי חלו' מילתא וכי אדם הטועה ומושב שדבר אסור עליו הוי מוקפה לדידי' לאחר שנחבטל לו טעותו בשבת הלא הו"ל כאילו הקפה דעתמי ממדי' דחזי' ליה דלא הוי מוקפה כלל, וגם צירושלמי הסיקו דנר שכבה בע"ש מותר אף שלא ידעו צו הבעלים ויסוד הדבר הוא דכל דיני מוקפה אף ששורש דינם הוא בהקפאת הדעת מ"מ אין דין מוקפה אלא צמה דלא חזי' לאדם אם משום איסור אם משום ח"כ אם משום מיאוס וכדו' ואם צאמת חזי' לי אינו מוקפה כלל, אלא דבמוקפה דגרוגרות וצמוקין שכל כולו הוי משום הקפאת הבעלים דדחי' בידים ולא משום סיבה אמיתית דלא חזי' לי צוה יש סברא דכל זמן שלא ידעו הבעלים שיבשו עדיין לא פסק הדיחוי והוי מוקפה כיון דיסוד המוקפה הוי צמה דדחי' בידים וצוה חידש רש"י דמ"מ כיון דמעיקרא לא חקיי' אלא ליבש הוי כאילו פסק הדיחוי לפני השבת ומותר אבל בשאר כל דיני המוקפה אין הדבר חלו אלא בחפצא ואם פסק סיבת המוקפה לפני השבת לא הוי מוקפה כלל.

ובצאמת ה"י נראה לול"ד הלבוש דאין צריך צוה לומר דמוקפה בטעות לא הוי מוקפה אלא דכיון דחזי' לי לא הוי מוקפה כלל דאין הקפאת הדעת לצדה עושה דין מוקפה כלל דכל חופני המוקפה הוי תקנת חכמים ולא תיקנו חז"ל לאסור טלטול צמה שהאדם הקפה דעתו ממנו ללא סיבה אלא במוקפה מחמת סיבה דלא חזי' ליה כנ"ל וכיון דצאמת חזי' לי אין הקפאתו כלום, וצאמת חזי' דצשו"ע שם לא כתב טעם זה דמוקפה בטעות לא הוי מוקפה וגם בראשונים לא כתבו כן ונראה בפשטות דאין כאן דין מוקפה בעצם כמצואר ודו"ק צוה.

וזה הוא הנקרא מוקצה מחמת חסרון כיס" ובפכ"ו הי"ד כתב
 "שמן היוצא מחמת הקורה של בית הנדב בשבת וכן תמימים
 ושקדים המוכנים לסחורה מותר לאלכלם בשבת וכו' שאין
 שום אוכל שהוא מוקצה בשבת כלל אלא הכל מוכן
 הוא, פון מגרוגרות ולמוקין" וכו'.

והבבואר מדברי הרמב"ם דבאכולין לא שייך כלל גדר
 מוקצה מחמת ח"כ שהרי כלים המוקצים
 לסחורה היו מוקצה מחמת ח"כ ובאכולין כתב הרמב"ם בפירושו
 דמוכנים הם ולא מוקצה, ואף דכבר כתב הב"י צ"ע סי' ש"ח
 דלא כל הכלים המוקצים לסחורה היו מוקצה מחמת ח"כ אלא
 כלים יקרים שמושש שלא יפסדו ע"י תשמיש וישב צוה
 את דברי הרמ"ם שם בפכ"ו שכתב דכלים המיוחדים
 לסחורה לא היו מוקצה ולכאורה זה נגד המפורש ברמב"ם
 ע"י"ש, מ"מ מדסתם בפכ"ו דכל האוכלים המיוחדים
 לסחורה היו מוכן מוכח דבאכולין ליכא מוקצה מחמת
 ח"כ, ועוד דהרי כתב הרמב"ם דאין שום אוכל שיהא
 מוקצה אלא גרוגרות ולמוקין, וכבר כתב האור שמח
 שם בפכ"ה להוכיח מדברי הרמב"ם דבאכולין אין דין
 מוקצה מחמת ח"כ אלא בכלים בלבד, ע"י"ש.

והבבואר נחלקו בכך הראשונים דבמוקפות ישנים מ"ג
 ע"א מבואר דשני חלות דבש שבחך כוונת
 הדברים צימות הגשמים היו מוקצה מחמת ח"כ וכ"כ גם
 בדף מ"ה ע"ב לגבי צינת אפרוח דהו מוקצה מחמת
 ח"כ וכבר העיר האו"ש שם שלכאורה זה דלא כהמבואר
 בדברי הרמב"ם ע"י"ש.

והגדה הפמ"ג צ"ח בא"א ס"ק י"ב וכן באשל אברהם
 להגה"ק מצוטטשטש שם דנו במלת מלוא בשבת
 שלפני הפסח אם היו מוקצה ודנו צוה משני טעמים,
 מצד האיסור לאכילת מלוא צערב פסח, ומצד חסרון כיס
 ע"י"ש, ומ"מ העירו דלכאורה הו מלת מלוא מוקצה
 מחמת חסרון כיס לפני הפסח כיון שמקפיד עליהן מחמת
 יוקר ערבן, אך לפי המבואר מדברי הרמב"ם לכאורה
 לא שייך צהם דין מוקצה מחמת ח"כ ואף צערב פסח
 שחל להיות בשבת דומק לומר דבטל מהם תורת אוכל
 ונעשים מוקצה מחמת ח"כ.

ובבבואר ראיתי בשמירת ש"כ פ"כ בהערה ס"ה שהביא
 בשם הגרש"ז אירבך דאחריו העומד לסחורה
 היו מוקצה מחמת ח"כ בשבת שלפני הסוכות אך בתורה
 שם מרומנו לדברי האור שמח וכונתו דלפ"ד האור שמח אין
 לאסור טלטול אחריו משום ח"כ כיון דהו אוכל.

והגדה צוה עיקר לענ"ד דבאמת אין צוה מתקופת צין
 הראשונים ואין שום סמירה צין מה שדייק האור
 שמח מדברי הרמב"ם לדברי האחרונים שדנו דין מוקצה מחמת
 ח"כ באחריו ובמלת מלוא, דהנה צעעם הדבר דבאכולין ליכא

וכ"כ שיטת הירושלמי בפירקן צוה לא נחבררה היטב
 ולכאורה נראה גם במסקנת הירושלמי דרק דחמי
 זידים חלו דעתם הבעלים ודיעתו ע"י"ש במפרשים ובגה"ש
 וגם בדברי הירושלמי צריש צינה נראה כן ונראה ציאר
 הדבר כנ"ל דמיון דחמי זידים אינו מוכן כ"ז שהוא
 מוקצה דחמי ולא ביטל את הדיחוי, ועיין בקה"ע ובפני"מ
 שם שלפי דצריהם דעת הירושלמי כדעת הבעלי דגם
 צגו"ל מותר אם יבשו מבעוד יום ולא ידעו הבעלים
 ודלא כהצנת האו"ש, ע"י"ש.

והגדה לקמן מ"ו ע"ב כתבו החוד"ה והתקן דצכור שנפל
 צו מוס קצוע מעיו"ט ליכא אלא חד מי יימר, דהיינו
 מי יימר דמודקק ל"י חכם כיון שאין רואין מומין ציו"ט
 ובחז"י שם אות צ' העיר דאפשר דמיירי שלא ידעו הבעלים
 שנפל צו מוס ואיכא ג' מי יימר ותי' דע"כ מיירי
 צידעו הבעלים ע"י"ש, ומבואר דצצריהם דחלו צידיעת
 הבעלים ואם לא ידעו שנפל צו מוס הו כאלו לא
 נפל צו מוס ולכאורה זה לא כדברינו אלא ראי' להצנת
 הפמ"ג דבמה שאין הבעלים יושבים ומנפים לו חלו המוקצה
 צידיעתם וכיון שלא יפיו לנפילת מוס צכור חס היו מוקצה
 עד שלא ידעו שנפל צו מוס מעיו"ט (והו כאיסור שצטל
 צע"ש צרוב היתר ואולי דומה גם לנר שכבה וכמבואר
 לעיל אך אפשר דשאני נר שכבה דעכ"פ יושב ומנפה שיכבה
 באמצע השבת ודו"ק).

אך באמת נראה דאין זה ראי' כלל, דצכור שנפל צו מוס
 מעיו"ט באמת הו מוקצה אף אם ידעו הבעלים דלא
 חזי' ל"י כיון שאין רואין מומין ציו"ט ועד שלא ראהו
 החכם אסור וכל כונת החוס' לומר דאם לא ידעו הבעלים
 שנפל צו מוס הו חלחא מי יימר ואינו יושב ומנפה
 להיתרו וגרע מחד מי יימר, אך צמה דחזי' ל"י ממש
 ציה"ש כגון צנר שכבה ואיסור שצצטל צהיתר צודאי מסתבר
 דמותר ואינו מוקצה כלל כנ"ל, ואף צגו"ל מותר כמבואר
 בציה"ש שם אלא דצגו"ל צריך לספרת רש"י דלא אקצי'
 אלא ליבש וממילא הו כצטל הדיחוי ודו"ק כנ"ו כי
 קצריתי.

סימן מ"ו

בענין מוקצה מחמת חסרון כיס וקביעות מקום

כתב הרמב"ם בפכ"ה משנת ה"ט "כל כלי שמקפיד עליו
 שמה יפחתו דמיו כגון כלים המוקצים לסחורה וכלים
 היקרים ציותר שמקפיד עליו שמה יפסדו אסור לטלטלן בשבת

not by food

יש מוסר

אם יימרו י' מ"ג

אם יימרו י' מ"ג

אם יימרו י' מ"ג

אם יימרו י' מ"ג

delivered by Fan

ו.

במקום שבודאי עתיד לבוא תיקון בשבת

לא אמרינן מגו דאיתקצאי

אולם במק"א (מנחת שלמה תנינא סי' י"ז) כתבנו דמה שחילקו בגמ' ביצה (כ"ז ע"א) בין גמרו בידי אדם לגמרו בידי שמים, ואמרו שאם גמרו בידי אדם אין אנו אומרים מגו דאיתקצאי, אין כוונתם לומר שבאופן שיש ביד האדם לעשות מעשה ולגמרו דהוא עדיף יותר מן האופן שנגמר ממילא בידי שמים, דאיפכא מסתברא, ומה במקום שמחוסר מעשה לא נעשה מוקצה כל שכן היכי שהתיקון בא ממילא בלא שום מעשה שעדיף יותר, וכידוע דמחוסר זמן לאו כמחוסר מעשה דמי, אלא עיקר כוונתם הוא שבידי שמים ובאופן שאין זה כ"כ ברור, כמו צמוקים וגרוגרות שתלויים בתום השמש וכדומה, דוקא בכה"ג נעשה מוקצה, וכן סובר גם ה"לבושי שרד" (סי' ש"י בט"ז סק"ד), ומה שקשה לו מנר שכבה דאסור מטעם מגו דאיתקצאי, אע"ג שלפי ערך השמן ברור הדבר שיכבה בשבת, ועיין גם במשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק ס"ג) בבגד שהיה רטוב בבין השמשות דכיון שהיה אסור בבין השמשות לטלטלו שמא יבוא לידי סחיטה, אמרינן נמי מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא ואסור לטלטלו כל השבת, אע"פ שיודעים ברור שלאחר בין השמשות ודאי יתיבש⁵, נלענ"ד דשאני התם, דעכ"פ אקצינהו ודחאו בידיים לביה"ש, משא"כ בכה"ג דמה שאינו ראוי לביה"ש הוא לא מחמת הקצצה ודיחוי אלא מסיבה אחרת, וכההיא דסתם קדירות ביה"ש רותחות הן, שאינו מרתיתן כדי לדחותן, אלא אדרבה רתיתן היינו הכשרתן וצורך אכילתן לפיכך אין זה מוקצה. שאם לא תאמר כן מי שאכל בשר סמוך לכניסת השבת, באופן

שאסור לאכול מאכלי חלב בכל ביה"ש יהא אסור באכילתן כל השבת משום מגו דאיתקצאי ביה"ש, דאמרינן נמי גם מחמת איסור דרבנן⁶ ואע"ג שאינם מוקצה לענין טלטול כיון דחזי לאחריני, מ"מ מבואר בשבת (מ"ו ע"ב תוד"ה מי יימר), דאמרינן נמי מגו דאיתקצאי ביה"ש מאכילה איתקצאי לכולי יומא, אף בכה"ג שלא היה אסור באכילה בין השמשות לשום אדם כי אם להבעלים בלבד ויש עוד כמה ראיות כאלה. ועיין גם בשבת (מ"ג ע"א תוד"ה בעודן עליו), ולענ"ד נתכוונו שם לחילוק זה, שבכופה סל לפני האפרוחין אע"ג שבירד להפריחן כיון שבבין השמשות הקצה אותן, שפיר אמרינן דאיתקצאי לכולי יומא, (וצ"ל דמיירי כשיש הרבה אפרוחים וצריכים להסל כל בין השמשות).

וזוהו גם הטעם שמתור להעמיד ע"ג האש קדירה חייתא של בשר סמוך לביה"ש אע"ג דנפיש רבוואתי הסוכרים שבשר תפל שהוא קשה ולא רך נחשב מוקצה, וכ"ש בדג תפל דלכו"ע הוי מוקצה, ואיך מותר אח"כ לאוכלן בשבת ולא אסרינן להו משום מגו דאיתקצאי בבין השמשות, ועל כרחק שבאופן שאינו מקצה אותן מדעתו, אלא אדרבה עסוק בהכשרתן, וגם עתידין ודאי להתבשל לאחר זמן, אין זה נחשב כלל מוקצה⁷ וכן מפורש בהרבה מקומות שגם לר' יהודה דסובר מוקצה עיקר הטעם הוא משום דלא הוי דעתי עליה מאתמול, ראה לדוגמא בביצה (כ"ה ע"ב) לענין בכור שנפל בו מום עי"ש. (וצריכים לדחוק לפי"ז לענין רטיבות של בגד דהמשנ"ב מיירי דוקא בכה"ג דלא ברור שיתיבש במשך היום אבל אם ברור הדבר ה"ז חשיב כגמרו בידי אדם ומותר).

5. דין זה של המשנ"ב לענ"ד תמוה מאד, הרי שורש דין זה שאסור לטלטל בגד רטוב הוא מהמשנה שבמסכת שבת (קמ"ז ע"א) ושם מבואר דעשרה אנשים "מדכרי אהרדי", וכן פסק המג"א (סי' ש"א ס"ק ג"ח) ועיין בא"ר (סק"פ) שכחב דלאו דוקא עשרה אלא ה"ה נמי דשרי בשנים, ואף שהתוספות שבת (ט"ק פ"ו) חולק עליו ומצריך דוקא עשרה, לענ"ד הוא פלא דלהדיא מבואר שם בתוס' (קמ"ז ע"ב ד"ה דתניא) שרק תלמיד אחד היה עם ר' שמעון ואפ"ה אם גם ר"ש היה אוחז עמו הוי חשיב כרבים, ועי"ש בחתם סופר דכתב נמי דשפיר שרי גם בשנים, וכיון שכן הרי אין זה מוקצה כיון דאפשר בטלטול ע"י עשרה או אפי' ע"י שנים, גם צ"ע טובא דהמג"א (סי' ש"ה ס"ק י"א) כתב דרק אלוטית או כרים וכסתות הוא דאסירי כשתן רטובין אבל בגד שרי כי חזי ללבישה גם כשהוא רטוב, גם אמתיג' במי שנשרו בגדיו כתב הרע"ב וכ"כ גם המאירי (קמ"ו ע"ב) דלובשו כשהוא רטוב אפי' לכתחילה, וצ"ע.

6. יתכן דכמו שכתב הריטב"א בסוכה (מ"ו ע"ב) דבכה"ג שהאיסור הוא רק מחמת חומרא, לא נאסר לכל היום משום מגו דאיתקצאי לבין השמשות, וכן מבואר בעוד מקומות, אפשר דה"ה נמי הכא. **אגב** אעיר על האמור בספר בן איש חי (שנה א' פרשת צו סעי' מ"א) דמי שאינו אוכל אורז בפסת אסור לבשל אורז ביו"ט גם עבור מי שנוהג בו היתר, וכן מי שאכל ביו"ט בשר תוך שש שעות הסמוכין

למוצאי יו"ט אסור לו לבשל מאכלי חלב עבור אחר כיון שזה אסור למבשל עצמו, ומסתבר דטעמו הוא משום דדמי למ"ש הרמ"א (פי' תקי"ז סעי' כ') דמי שמתענה ביו"ט אסור לבשל לאחרים אפי' לצורך בו ביום, אולם לענ"ד הוא תמוה חדא שעל עיקר דינו של הרמ"א רבו החולקים עי"ש במשנ"ב (ט"ק ס"ה), אך אפי' לדעת הרמ"א נראה דדוקא אם הוא בתענית ואין אני קורא בו אך אשר יאכל לכל נפש רק אז מחמירין עליו שלא יבשל גם לאחרים, משא"כ במי שמתור לבשל עבור עצמו מאכלי בשר למה לא יוכל לבשל לאחרים גם מאכלי חלב, וכי ההיתר לבשל לאחרים הוא משום "הואיל" וחזי לדידי חזי נמי לאחריני, וצ"ע.

7. צ"ע קצת אם יש בתוך הקדירה עצמות אשר על ידי זה שמתבשלים כל השבת על האש הם נעשים רכים וראוין לאכילה דמכל מקום בבין השמשות לא הוי חזיין לאכילה וגם לא הוי ברור שעל ידי הבישול יתרככו ויוכשרו למאכל, ואם כן מה טעם אינם אסורים באכילה בשבת משום מוקצה, אך אפשר דאגב שאר האוכלין שבקדירה מהני נמי ההכנה לעצמות, וכע"ז זה כתבו הראשונים במס' שבת (מ"ד ע"א) דכיון דיהיב דעתי אימת תכבה משום נר עצמו, לשמן נמי יהיב דעתי אע"ג שלענין השמן חשיב ממש כדבר דלא מהני כלל דעתי, ואפילו הכי אגב גררא דנר מהני נמי לשמן וה"ה גם כאן, וצ"ע.

האם קיים זין מגו דאיתקצאי, בכביסה שהיתה בין השמשות במכונה אוטומטית, שגם מייבשת את הכביסה

ונראה לפי"ז אם נתן את הכביסה בערב שבת בתוך מכונה אוטומטית שהיא גם מייבשת ולאחר שהכל נגמר היא נפסקת מאליה, דבכה"ג אי לאו דאסור מפני שהמכונה משמעת קול ואוושא מילתא וחשיב כמו רחים של מים דאסור, מסתבר שזה דומה למבשל דגים סמוך לשבת דאף שבין השמשות אסור לטלטל את הדגים וגם אסור להוריד אותם מעל האש מפני שהם מוקצה אפי"ה מותרין אח"כ בטלטול ובאכילה מפני שגמרו בידי אדם וה"נ גם כאן, גם המשנ"ב עצמו כתב כן (סי' ש"י ס"ק י"ט) וז"ל "אימתי אמרינן דאיתקצאי לבין השמשות דוקא דברים שגמרו בידי שמים כגון גרוגרות דאין נגמרין אלא ע"י חום החמה ושמא יהיה יום ענן בשבת ואסח דעתיה מנייהו, אבל דבר שנגמר בידי אדם כגון תמרים שנתן עליהם מים בערב שבת אף דבודאי אינם ראויים בבין השמשות לא התמרים ולא המים דהא לא קלטו טעם התמרים שיהו ראויין לשתייה וגם התמרים לעת עתה לא חזיין אפי"ה לא אסח דעתיה מנייהו על יום השבת שיהא מוקצה מחמת זה דהא בידו להשהותן עד למחר שיקלטו טעם התמרים", עכ"ל. גם ראיתי במאירי (ביצה כ"ז ע"א) שכתב אהך דינא דתמרים דאע"ג שרק דיתוין ע"י אדם ולא תיקונו, מ"מ אפשר לומר דהואיל ובשעת הדיחוי יודע שראויות הן למחר ליכא אקצווי דעתא, "אי נמי דכל שסופו להגמר ע"י מעשה שעשה זה בו מתחילה גמרו בידי אדם מיקרי וזה נ"ל ברור", עכ"ל.

ולא אסור משום מגו דאיתקצאי ממאכל בבין השמשות, ועל כרחך דכיון שלא דחאו וההיתר עתיד לבוא ודאי לא מיקרי מוקצה. (ומתיישב בכך מה שהקשיתי לעיל (אות ג') מהשו"ע (סי' ת"ט ס"ו), ומה שקשה על זה מדברי התוס' בכמה מקומות בענין מוקצה מחמת יום שעבר דמשמע שרק מפני יום שעבר הוא דלא הוי מוקצה אבל לא מפני שההיתר עתיד ודאי לבוא, ביארנו במק"א דשאני התם שההקצאה של ביה"ש היא המשך מהקצאה שכבר היתה קודם, אך צ"ע דהא גם איסור חדש או שלמים כבר נאסר מאתמול, ועיין גם באחרונים (שו"ת רע"א ס"ה) לענין מוקצה בשבת שלאחר הפסח מחמת איסור חמץ או ביו"ט משום אותו ואת בנו, וגם עיקר חילוק זה שכתבנו אינו כ"כ ברור שהרי עדיין תלוי ההיתר של השלמים בד' עבודות, וכן איסור חדש תלוי במעשה של הקרבת העומר) וה"נ גם כאן אף אם המקרה נח ולא עבד כלל כל בין השמשות, אינו נעשה משום כך מוקצה לכל השבת, הואיל וכך דרכו תמיד לעבוד ולנוח לסירוגין, וכיון שגם ברור הדבר שיתחיל אח"כ לעבוד לכן אין זה מוקצה, ואם יתקלקל ולא יוכל כלל לעבוד כ"ש דשרי טפי לפותחו ולכן מותר ודאי לפותחו בכל השבת בשעה שהוא עובד, ובפרט דלהלכה קיי"ל (סי' ש"ח ס"ב) בשוחט בשבת לחולה שמותר לבריא אף אם לא היה חולה מבעוד יום, ואע"ג שהבהמה איתקצאי בביה"ש מחמת איסור שחיטה, אפי"ה כיון דלא דחייה בידיים לא אמרינן מגו דאיתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא.

ט.

בדעת הגר"א וסרמן זצ"ל במגו דאיתקצאי, שהיתר של "גמרו בידי אדם", מועיל רק במקום שהדבר מותר בעצם, אלא שבפועל אינו ראוי בין השמשות

אולם ב"קובץ שיעורים" כתב הגר"א וסרמן זצ"ל (מס' ביצה אות ו') דדוקא היכא שהדבר מותר, אלא דבפועל לא חזי ליה, מהני טעמא דגמרו בידי אדם, אבל אם הוא באמת איסור לא מהני מה שיודע שיהא נותר אחר בין השמשות, ומשו"ה מוקצה מחמת יום שעבר שרי דתרווייהו איתנהו ביה דקמי שמיא גליא שהוא היתר, ואף דבפועל אינו יכול להשתמש בו לזה מהני טעמא דיודע שיהא מותר לאחר בין השמשות ולא אסח דעתיה, אבל אם היה אסור באמת איתקצאי לכולי יומא מגו דאיתקצאי לבין השמשות, עכ"ל. ואין הדברים מתאימים עם כל מה שכתבנו. גם צ"ע לדבריו מרש"י (ביצה כ"ד ע"ב) דאסור בתחילת יו"ט שני רק השיעור של בכדי שיעשה אע"ג שהוא ודאי ולא ספק ועיין בזה בהגהות רעק"א ז"ל (סי' תקט"ו ס"א) שהק' דאמאי לא נאסר לכל היום, וגם להתוס' שם (ד"ה ולערב) אם חל יו"ט ביום חמישי וששי דלפי דבריהם שם נלענ"ד שגם בשבת אסור בכדי שיעשה, (אף שמוזר מאד לומר על שבת עצמה שיעור של בכדי שיעשה, מ"מ נלענ"ד דלא מסתבר להקל בשבת יותר מיום חול, עייש"ה). וכמו"כ

ח.

בקרבנות הבאים ביו"ט לא אמרינן מגו דאיתקצאי כי ההיתר עתיד לבא, והוא הדין לנידון זידון

וחזינן נמי דמביאין קרבנות ביום טוב אע"ג דבבין השמשות הוה מוקצה שהרי אי אפשר לשחוט קרבן בלילה, וכן לחם הפנים נאכל בשבת אע"ג שבבין השמשות היה אסור לאוכלו, וגם משמע שאף בשבת אם האיר המזרח או הביאו העומר הותר איסור חדש בו ביום